

MIT TANULHATUNK A TÁVOKTATÁSBÓL?

A TÁVOKTATÁS EGYETEMISTA SZEMMEL

– Molnár Janka Sára / Kiss Dávid –

Bevezető

2020. március 11-én, szerdán délután a Covid-19-járvány kezelésének egyik első intézkedéseként a magyar kormány bejelentette, hogy másnaptól a magyarországi egyetemeken csak távolléti formában lehet folytatni az oktatást. Az intézkedés óta a jelen írás keletkezéséig több mint 12 hónap telt el, de egy rövid szeptemberi és októberi szünet kivételével a hallgatók többsége azóta is csak virtuálisan jár egyetemre. Ez idő alatt sok tapasztalat, érzelm és jó gyakorlat gyűlt össze mind hallgatói, mind oktatói oldalon. Cikkünkben ezeket mutatjuk be röviden, egyrészt Dr. Horváth Lászlóval, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Karának egyetemi adjunktusával folytatott beszélgetésünk összegzésével, másrészt pedig egyetemisták körében folytatott empirikus kutatásunk alapján.

Cél

Írásunk felépítése is ezt a kettős tartalmi tagolást követi. Először Dr. Horváth Lászlóval való beszélgetésünket foglaljuk össze röviden, akivel a következő kérdésekre kerestük a választ:

- Miként élték meg a hallgatók és az oktatók az elmúlt egy évet?
- Általánosságban milyen tapasztalatokkal gazdagodtak az online felsőoktatás érintettjei?
- Ezek közül milyen módszereket lenne érdemes tovább örökíteniük azt követően is, hogy visszaáll (valamilyen formában) a „normális” élet?

Ezzel a résszel egy képet kívánunk nyújtani az elmúlt egy év tanulságairól. Ezt követően egy kérdőíves felmérésünk eredményei alapján keressük a választ a fenti kérdésekre empirikusan, hogy egyrészt megörökíthessünk néhány

értékes véleményt, tapasztalatot és meglátást, másrészt pedig, hogy egy hangulatjelentés készítsünk, amellyel bemutathatjuk a hallgatók érzéseit az olvasó számára. Az önkéntes részvételen alapuló online felmérést a Magyarországon vagy külföldön tanuló, magyar nyelven beszélő egyetemisták körében végeztük 2021 februárjában, a harmadik (részben vagy egészben) digitális munkarendű félév kezdetén,¹ a magyarországi második és harmadik hullám közötti völgyben.

Szakértői interjú Dr. Horváth Lászlóval, az ELTE oktatáskutatójával

Az ELTE oktatáskutatójával készítettünk szakértői interjút a Digitális valóságok konferencia² keretein belül, hogy segítségével egy átfogó képet kaphassunk a távoktatás tapasztalatairól. Aki bővebben olvasna a témáról, annak ajánljuk Dr. Horváth László és munkatársai frissen publikált cikkét (Czirfusz, Misley & Horváth, 2021).

¹ Online oktatással indul az új félév az egyetemeken. 2021. január 23. (https://eduline.hu/felsooktatás/20210123_egyetemek_tavaszi_felev) (Letöltés ideje: 2021. április 6.)

² A Nemzeti Ifjúsági Tanács 2019 óta szervez Digitális valóságok címmel konferenciát és kiállítást egyetemista fiatalok és ifjúsági szakemberek részére. A Nemzeti Ifjúsági Tanács 2019 óta szervez Digitális valóságok címmel konferenciát és kiállítást egyetemista fiatalok és ifjúsági szakemberek részére. A koronavírus-járványra való tekintettel az idei esztendőben a konferencia online került megrendezésre Digitális valóságok – digitalizáció és innováció az oktatás-nevelésben címmel. A konferencia partnerei voltak: OKTatás ONline Digitálisan (OKTONDI), Corvinus Innovation Research Centre, Digitális Jólét Program, Magyar Információtudományi Alapítvány

Dr. Horváth László szerint, ha a pedagógusokat vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy „számos, már eddig is létező kérdéskör most felerősödött, független attól, hogy jól vagy rosszul működő rendszerről beszélünk”. **A pedagógiai cél végiggondolása, tervezése a távoktatás során rendkívül fontossá vált, „hiszen az órákat újra és újra meg kellett tervezni, az ott alkalmazott módszereket, eszközöket végig kellett gondolni”.** A tanárok körében helyenként megfigyelhetünk szerepváltozást is, hiszen az eddigi „tudástár” helyett a facilitátori funkció lépett előtérbe. A korábbinál sokkal nyilvánvalóbbá vált, hogy „nem a tanár a tudás egyetlen forrása, hanem a tanár feladata, hogy a megfelelő, megbízható források ismeretét biztosítsa, a felmerülő kérdéseket megválaszolja”. A sikeres oktatás elengedhetetlen feltétele volt az „innováció, új módszerek alkalmazása”. Természetesen e pozitív kép mellett a távoktatásnak létezik árnyoldala is, hiszen számos helyen a fent leírtakat a tanárok nem, vagy csak részben tudták alkalmazni különféle okok miatt (IKT-eszközök ismeretének, internethozzáférés hiánya stb.) (Tóth-Mózer & Misy, 2019).

A diákokat tekintve megállapíthatjuk, hogy számos olyan képességük erősödött, amit korábban nehéz volt a „hagyományos” oktatási keretek között fejleszteni, pl. önálló időbeosztás, interneten való válaszkérés. Azok a tanulók, „akik ezeket a képességeket gyorsan el tudták sajátítani, illetve azok, akiknek a távoktatás alatt rendelkezésére álltak a szükséges eszközök (pl. megfelelő internetkapcsolat), sokkal jobban teljesítettek társaiknál”. A diákokra nagyobb szabadság, de egyben felelősség is hárult, „az autonómia mint kétélű fegyver jelent meg” életükben. Ennek köszönhetően rendkívül fontossá vált nem csak saját idejük, tanulmányaik menedzselése, de munkafolyamataik megszervezése is.

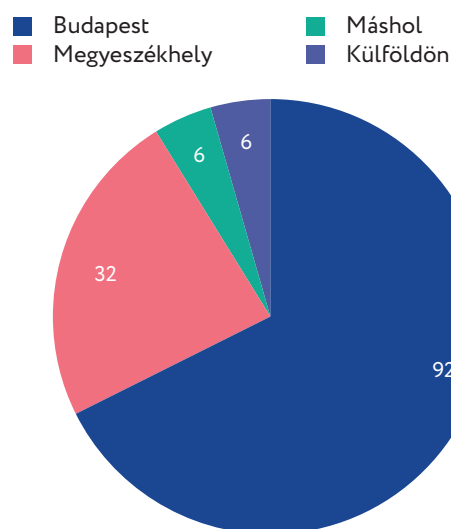
Azokban az intézményekben, amelyekben „használtak tanulásmenedzsmentre kialakított platformot (pl. Moodle, Canvas, Classroom), ahol a feladatok áttekinthetőek, a határidők pedig könnyen nyomon követhetőek voltak, sokkal kisebb volt a lemaradás, lemorzsolódás mértéke, mint azokban a közösségekben, ahol többféle – sokszor ezáltal teljesen átláthatatlan – rendszert alkalmaztak”.

Kérdőíves kutatás eredményei

A szakértői interjú elkészítése előtt, 2021 februárjában egy átfogó képet szeretnénk volna kapni a hallgatók távoktatásról alkotott véleményéről. Ennek köszönhetően összeállítottunk egy 49 nyílt és zárt kérdésből álló kérdőívet, melyet elsősorban Facebookon terjesztettük, kifejezetten a célcsoportunknak, egyetemistáknak szóló csoportokban.³

A kérdőívesítés időtartama alatt indult el az első távoktatásos formában kezdett félév, illetve a harmadik olyan szemeszter, melyet a hallgatóknak legalább részben online kellett elvégezniük. A válaszok értékelése szempontjából releváns tényező még, hogy az időszakban a magyarországi Covid-19-helyzet az előző hónapokhoz képest mérsékelt volt, a médiában és politikában pedig egyre több nyitást sürgető cikk és felszólalás jelent meg, tehát a távoktatás indokoltságának érzékelése feltételezésünk szerint az azt megelőző és követő hónapokhoz képest viszonylag alacsony volt.

Egyetem székhelye szerinti megoszlás [fő]

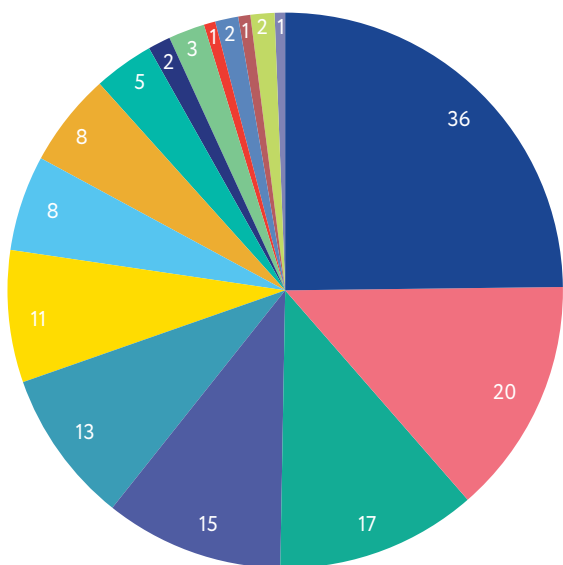
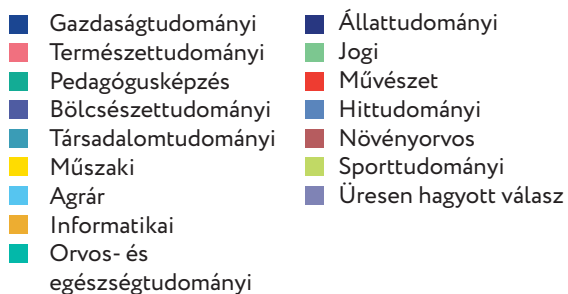

1. ábra: Képzés helye szerinti megoszlás (a hallgató nem feltétlen ott tanul, ahol az egyetem székhelye van, lásd kihelyezett karok).

³ A kérdőív az alábbi linken érhető el: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScyJhO0M2BulkDaQ8ppfPY1DDK-M1ZEN3dHmTbuci-5kd7YVQ/view-form?usp=sf_link (Letöltés ideje: 2021. április 6.)

Az összes kitöltő⁴ (134 fő) 67%-a (90 fő) tanult Budapesten, 23% (31 fő) megyeszékhelyen, 3,7% (5 fő) külföldön, további 1-1 fő egyszerre Budapesten és külföldön, illetve Budapesten és valamely megyeszékhelyen is hallgatója volt felsőoktatási intézménynek.

Tudományterület szerinti megoszlás [fő]

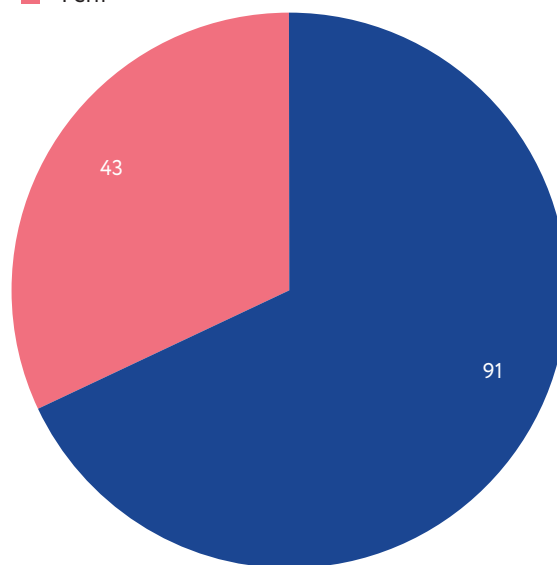

2. ábra: Tudományterület szerinti megoszlás (saját szerkesztés)

A tudományterületi megoszlást tekintve, a kitöltők 27%-a (36 fő) tanult gazdaságtudományi, 15% (20 fő) természettudományi, 13% (17 fő) pedagógiai, 11%-a (15 fő) bölcsészettudományi, 10% (13 fő) társadalomtudományi, 8% (11 fő) műszaki, 6% (8 fő) agrár, 6% (8 fő) informatikai, 4% (5 fő) orvos- és egészségügy, 2% (3 fő) jogi, 2-2 fő állattudományi és sporttudományi területen, 1-1 fő művészeti és növényorvosi területen tanult, 1 kitöltő pedig megválaszolatlanul hagyta a kérdést. 10 fő tanul egyszerre 2, 1 fő pedig 3 tudományterületen.

A nemek szerinti megoszlást vizsgálva azt láthatjuk, hogy 68% (91 fő) volt a női kitöltők aránya, míg 32% (43 fő) a férfiaké.

Nemek szerinti megoszlás [fő]

3. ábra: Nemek szerinti megoszlás (saját szerkesztés)

⁴ 2020/21-ben – előzetes statisztikák szerint – a felsőoktatási intézményekben 287,9 ezer hallgató folytat tanulmányokat. (www.ksh.hu)

A fent bemutatott adatok ismerete azért rendkívül fontos számunkra, mivel rávilágítanak, hogy kérdőíves felméré-
sünk eredményeit fenntartásokkal kell kezelni, hiszen
ahhoz képest, hogy milyen sok tudományterület képviselője
töltötte ki a kérdőívet, az egyes területekről érkezett
válaszadók száma (ezáltal aránya) meglehetősen kevés volt.
A jövőben mindenképp célunk a kitöltők számát, ezáltal
esetünkben a reprezentativitást növelni, mely hozzájárul
majd az eredményeink hitelességének növeléséhez.

Ennek ellenére úgy gondoljuk, hogy kérdőívünk ered-
ményeit érdemes megosztani, hiszen általános tapasztal-
atokat, tendenciákat már ezek alapján is levonhatunk.

A kitöltőknek feltettük azt a kérdést, hogy szerintük mi
a legjobb, illetve mi a legrosszabb a távoktatásban. A
pozitívumok között kiemelt gyakorisággal fordultak elő
az utazási idő megspórolásával (30), a tanulás saját üte-
mezésének lehetőségével (24), a jobb időbeosztási lehe-
tőségekkel (18) és az egyéb módon nagyobb szabadsággal
(12) kapcsolatos válaszok. Íme néhány, a hallgatók által
megfogalmazott gondolat a távoktatás pozitív oldaláról:

- „Rugalmasabb időbeosztás, több szabadidő, kevesebb
utazás, koncentráltabb oktatás”
- „Több képzési lehetőség, több konferencia, hatékonyabb
munkarend, az utazással eltöltött órák csökkenése,
jobb napi rutin megszervezése.”
- „Több dolgot is el tudtam intézni mellette, rugalmasabbá
vált az órarendem, még ha nem is sikerült eredetileg a
legjobb időpontokra felvennem a tárgyaimat.”
- „Nem kell nagyon korán kelni.”
- „A vizsgák könnyebbek.”
- „Saját időbeosztás, felesleges dolgok kiiktatása.”
- „Nem kellett utazni, a lyukasóráimat is jobban
eltölthettem.”
- „Minden időmet a párommal egy helyen tölteni.”
- „Ha úgy alakult, akkor tudtam úgy tanulni, hogy
rám sütött a nap.”
- „A videókat meg lehet állítani, ha lemaradtam.”
- „Tömegközlekedésen és lakhatáson rengeteget
spóroltam.”
- „A nagyobb szabadság azok számára, akik nem csak
kötelezettségből, de saját érdeklődés miatt is
hajlandók és akarnak is tanulni.”
- „A felvételeket vizsgaidőszakban újra tudtam nézni.
Ebből SAJÁT jegyzetet készíthettem, mert adott

esetben meg tudtam állítani, vagy visszatekerni.

Sokkal jobban fel tudtam készülni így.”

- „Tudtam mellette dolgozni, így az egyetemi tananyag
mellett értékes tapasztalatot szerezhetek amit nagyon
fontosnak tartok.”

A negatívumok között domináltak a szociális érintkezé-
sek visszaszorulásával kapcsolatos meglátások (60), de
jelentős számban jelentek meg olyan visszajelzések is,
amelyek a technikai problémákról (9), motivátlanságról
(8), túl sok helyről érkező információról (6), a beadan-
dók, tananyagok megnövekedett számáról (5), illetve a
monitor előtt töltött időről (4) szóltak. Íme a hallgatók
néhány szó szerinti válasza arról, hogy mit tartottak a
legrosszabbnak a távoktatásban:

- „Nem érzem, hogy haladnék bárhova is, sem az életben,
sem a tanulmányaimban. Kilitástalan és elkésztő az
egész, jó lenne, ha minél hamarabb vége lenne. Kimarad
az egyetem-feeling, nem tudunk új barátokat szerezni,
nem hatékony a tanítás, a számonkéréseket mindenki
elcsalja, kb. olyan, mintha nem is járnánk egyetemre,
csak kurzusokat végeznénk hobbiból.”
- „Hogy a gyakorlati órákat sehogy nem lehet helyettesíteni.”
- „Hiányzik az »egyetem érzés«, bemenni, jegyzetelni,
személyesen kérdezni az oktatótól, szünetben kávézni,
beszélgetni”
- „Lyukasórákban nem szendvicsezhettem, kávézhattam
a csoporttársaimmal, nehézkes volt a laborgyakorlatok
megoldása.”
- „Elszigeteltség.”
- „Magány.”
- „Egyfolytában bezárva lenni a lakásban. Alig van lehe-
tőség mozogni két óra között. Rendszeresen van 2 vagy
több óram egy időszávba rakva. Az információt csak úgy
ránk borítják, minimum 5 különböző forrásból. A tanárok
0–24-ben elérnek – tehát nincs meg az a tisztelt időszak,
amikor nem kellene az oktatással foglalkozni. Sokszor
az informatikai rendszerek adják be a kulcsot.
Szerintem jelentősen romlott az egészségügyi állapotom
– a derekam és a szemem, a sok gép előtt töltött órákból.
Az a lehetetlenség, hogy mindent IS pontoznak és azon
múlik a félév végi jegy. Szinte lehetetlen emberekkel
találkozni. Elsőéves hallgatóként nem tudom, milyen
egyetemre járni.”
- „A kapcsolathibák és a háttérzajok.”
- „Körülbelül 6 órán át laptop előtt ülni.”

- „Eleinte rengeteg feladatot, beadandót zúdítottak ránk.”
- „Rossz minőségű mikrofonok, és az, hogy nem minden tanár engedte felvenni az órát.”
- „A magány, a motivátlanság, a váratlan helyzetek, technikai nehézségek, monoton, ugyanolyan napok. Így nincs az embernek jó napi ritmusa, kényszere, hogy összeszedje magát.”
- „A legtöbb óra sajnos sokkal több anyagot próbált lenyomni a diákok torkán, fáradt professzorokkal és régi jegyzetekkel, sokszor már nem is voltak validak az infók. Ez egy informatikai környezetben sajna több óra veszteség, mire rájössz, hogy »mire gondolt a költő?«, mert 2013-as jegyzetet kapsz az oktatótól :(”

A pozitívumok és negatívumok nyílt kérdések általi felmérése után a kitöltőket arra kértük, hogy értékeljék a távoktatás 3 különböző formáját és a hagyományos oktatást Likert-skálán, ahol az 5-ös a számára legjobb, általa leghatékonyabbnak érzett érték, az 1-es pedig a legrosszabb. Ezáltal szeretnénk volna megvizsgálni, mely módszer lehet a legcélravezetőbb az egyetemisták körében, a tanároknak miben érdemes hosszú távon gondolkodni.

A válaszok alapján

1. A hallgatók 3,65-ös átlaggal és a második legkisebb szórással (1,07) a hagyományos egyetemi oktatást tartják a legjobbnak.

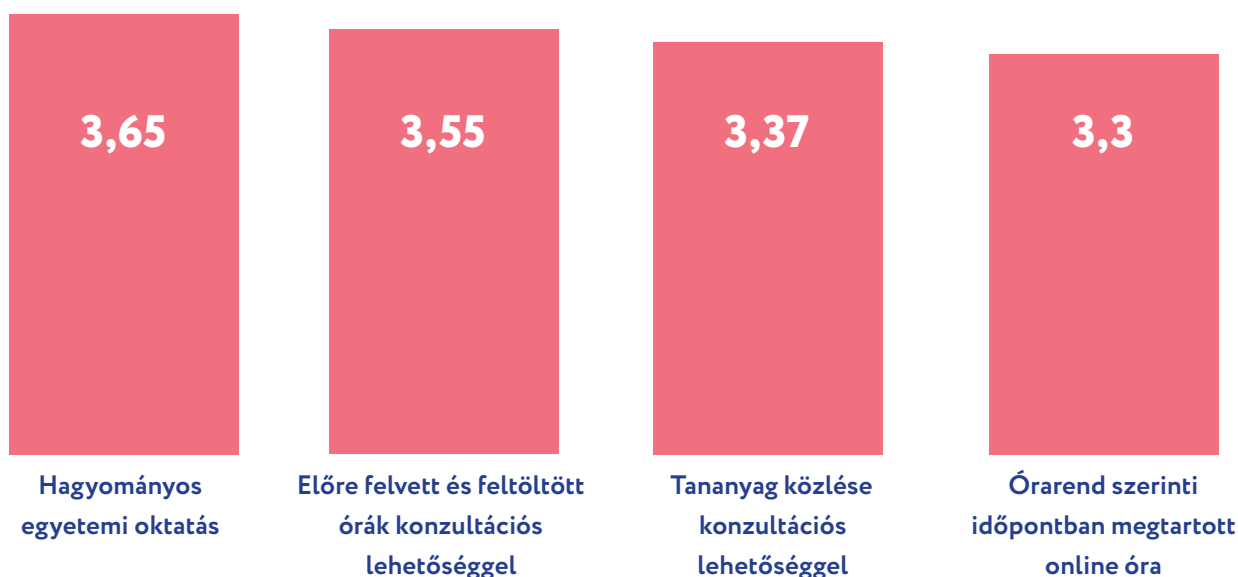
2. Második helyen az előre felvett és feltöltött órák, valamint a konzultációk általi távoktatás végzett, 3,55-ös átlaggal, viszont jóval magasabb, 1,31-es szórással.
3. Harmadik helyen a tananyag rendelkezésre bocsátása és konzultációk általi távoktatás végzett 3,37-es átlaggal és 1,35-ös szórással.
4. A négy közül a legkevésbé kedvelt felsőoktatási módszernek az órarend szerinti időpontban, online megtartott órák általi távoktatás bizonyult 3,3-as átlaggal és a legkisebb, 1,00-s szórással.

Az alábbi ábrán látható, hogy hibahatáron belül nehéz valós, megbízható sorrendet felállítani, az egyes értékek nem térnek el egymástól jelentős mértékben.

Arra az általános kérdésre, hogy a hallgatók szeretik-e a távoktatást, azonos Likert-skálán a válaszok 3,14-es átlagot és 1,36-os szórást mutatnak.

A kapott sorrend alapján úgy gondoljuk, hogy azért az órarend szerinti időpontban, interneten megtartott kurzus volt a legkevésbé szívelet oktatási módszer, mert az online lét elveszi a személyes kapcsolat lehetőségét, ráadásul a szabadabb időbeosztás előnye sem jelenhet meg ennél a formánál. A válaszok alapján azért lehetnek jobbak az előre felvett videók, mint az egyéb módon megosztott tananyag, mert ezeket könnyebb feldolgozni.

Különböző oktatási formák értékelése

4. ábra: Különböző oktatási formák értékelése. (saját szerkesztés)

Az első helyezett hagyományos egyetemi oktatásnál a hallgatók ugyan nem oszthatják be szabadon az idejüket, de személyes kontaktus jöhet létre, ami úgy tűnik, jóval fontosabb, mint a kötetlen munkarend.

Azonban torzítja a képet, hogy ezen eredmények közzétételénél nem választottuk szét a különböző egyetemi szakokat. (Ennek oka az, hogy csak kis mintánk volt, ami szintén az eredmények torzulásához vezethet.) Lehetséges, hogy ami egy bölcsészettudományi hallgató számára jó módszertan, egy természettudományi diák számára negatív élmény. Ezen felül ne feledkezzünk meg különböző pszichológiai tényezőkről sem, pl. az emberek általában jobban vágyanak arra, ami jelenleg nem áll rendelkezésükre és megszokják azt, amijük van. Éppen ezért szükségesnek érezzük, hogy ugyanezt a kérdőívet nagyobb mintával felvegyük, majd az egyes szakok válaszait külön-külön vizsgáljuk, illetve fontos lenne egy kontrollmérést is elvégezni azután, hogy helyreállt a tantermi oktatás.

Összegzés, javaslatok

Cikkünkben egy Dr. Horváth Lászlóval készített szakértői interjú, illetve egy egyetemisták körében készített kérdőíves felmérés segítségével kerestük a választ arra, hogy mit tanulhatunk az elmúlt egy évből, milyen pozitívumai, illetve negatívumai voltak a távoktatásnak, milyen módszereket érdemes továbbörökíteni a hagyományos oktatásba és melyeket kellene még fejleszteni.

A Dr. Horváth Lászlóval készített szakértői interjúban elhangzottakhoz hasonló eredményeket kaptunk kérdőíves felmérésünk során, hiszen a mi kitöltőink is a távoktatás egyik legnagyobb pozitívumaként az autonómiát, saját

időbeosztást élték meg, negatívumként pedig a szociális érintkezések visszaszorulása után sokan a túl sok helyről érkező információt említették. Ezeknek köszönhetően úgy gondoljuk, hogy a jövőben, akár az „élet visszaállta” után is, ezekre érdemes lenne nagy hangsúlyt fektetni, a diákoknak (kiemelten az egyetemistáknak) a most fennálló autonómiát biztosítani. Fontosnak tartanánk a hallgatók ehhez kapcsolódó képességeinek fejlesztését, hogy a most kevésbé jól teljesítő hallgatók is megtanulják hatékonyan beosztani idejüket, menedzselni feladataikat, projektjeiket, munkafolyamataikat.

Ezekon felül érdemes az oktatási intézményeknek az egységes platformok használatát bevezetni, hiszen mind a Dr. Horváth Lászlóval folytatott beszélgetés, mind a kérdőív eredményei alapján a diákok részéről erre igény mutatkozik. Annak ellenére, hogy úgy gondoljuk, hogy az egységes platform használatára a legtöbb egyetemen törekvést figyelhetünk meg, számos olyan kitöltővel találkoztunk, akik ennek hiányát és az ebből adódó negatív hatásokat jelezték.

A tanárok részéről nagy fokú nyitottságra, innovatív módszertanokra van szükség, ha sikeressé szeretnék tenni az online térben való tudásátadást.

Kitekintés

Kérdőívünket a jövőben szeretnénk még több egyetemistához eljuttatni, hogy ezáltal még pontosabb, megbízhatóbb eredményeket kapjunk. Szeretnénk ezeket nemcsak általánosságban, hanem az egyetem helyszínének és tudományterületének figyelembevételével, valamint több mutató részletes kiszámolásával is kiértékelni.

Felhasznált irodalom

Czirfusz D., Miskey H. & Horváth L. (2020). A digitális munkarend tapasztalatai a magyar közoktatásban. *Opus et Educatio*, 7(3), 220–229. <http://opuseteducatio.hu/index.php/opusHU/article/view/394/685> (Letöltés ideje: 2021. április 6.)

Online oktatással indul az új félév az egyetemeken., 2021. január 23., https://eduline.hu/felsooktatás/20210123_egyetemek_tavaszi_felev (Letöltés ideje: 2021. április 6.)

Tóth-Mózer Sz. & Miskey H. (2019). *Digitális eszközök integrálása az oktatásba. Jó gyakorlatokkal, tantárgyi példákkal, modern eszközlissal.* Budapest, HU: Eötvös Loránd Tudományegyetem. http://mindenkiiskolaja.elte.hu/wp-content/uploads/2019/09/Digit%C3%A1lis-eszk%C3%B6z-integr%C3%A1l%C3%A1s-az-oktat%C3%A1sba_INTERA.pdf (Letöltés ideje: 2021. április 6.)